Το εκπαιδευτικό σύστημα «πνίγει» τους εφήβους (Θεοδώρα Τσώλη)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 12 Απριλίου, 2010

Τα καταθλιπτικά συμπτώματα πληθαίνουν και τα ποσοστά απόπειρας αυτοκτονίας διπλασιάστηκαν τα τελευταία 20 χρόνια μεταξύ παιδιών που ξυπνούν και κοιμούνται κάθε μέρα στον ρυθμό του ρομπότ με μοναδικό στόχο την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο και μόνιμη ηχώ στ΄ αφτιά τους: «Πρέπει να τα καταφέρεις!»

Για το καλό του, ξυπνά κάθε πρωί από τα χαράματα ώστε να προλάβει να είναι στην ώρα του στο σχολείο. Είναι πτώμα αφού έχει κοιμηθεί ελάχιστα το προηγούμενο βράδυ προκειμένου να διαβάσει στο πλαίσιο της προετοιμασίας του για τις εξετάσεις εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Για το καλό του, αφού τελειώσει το μάθημα στο σχολείο, έχει άλλα τρία ιδιαίτερα μαθήματα ως τη νύχτα. Για το καλό του, οι καθηγητές τού λένε ότι πρέπει πάση θυσία να βρει μια θέση στον... ήλιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Την ίδια «καραμέλα» πιπιλίζουν κάθε ημέρα και οι γονείς του υπενθυμίζοντάς του ότι, αν δεν καταφέρει να επιτύχει, τόσα χρήματα και τόσος κόπος θα πάνε χαμένα. Για να συμπληρώσουν ότι παίζει μεγάλο ρόλο και το«τι θα πει η κοινωνία, αρχίζοντας από τη γειτόνισσα που ο γιος της τα κατάφερε και μπήκε στη Νομική»(η γειτόνισσα βέβαια δεν αναφέρει ότι ο γιος της έχει ακόμη το πτυχίο Νομικής σε μια κορνίζα αναξιοποίητο). Είναι 17 ετών, σε μια ηλικία που η ζωή του ανοίγεται μπροστά του, και όμως εκείνος δεν βρίσκει ενδιαφέρον στο να ονειρευτεί το μέλλον του. Νιώθει θλίψη, νιώθει κούραση, νιώθει συνεχώς στενοχώρια. Εμφανίζει καταθλιπτικά συμπτώματα προτού καν ενηλικιωθεί. Και μπορεί η κατάθλιψη να αποτελεί συνήθως έννοια αλληλένδετη με την τόσο ιδιαίτερη φάση της ζωής που ονομάζεται εφηβεία, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να της δίνουμε τη δέουσα σημασία. Διότι κάποιες φορές η κακοκεφιά των εφήβων που περνά στα... ψιλά για τους πολυάσχολους γονείς των σύγχρονων καιρών μας μπορεί να φθάσει ως και σε απόπειρα αυτοκτονίας.

Γκρίζα μπουμπούκια...

Αυτό το καρέ αποτελεί ένα άκρως ρεαλιστικό κάδρο της ζωής ουκ ολίγων εφήβων στη χώρα μας. Ενα κάδρο στο οποίο κυριαρχεί το γκρίζο, όπως αποτυπώνουν δύο νέες

ξεχωριστές μελέτες του Πανεπιστημίου Αθηνών τις οποίες παρουσιάζει σήμερα «Το Βήμα». Σύμφωνα με την πρώτη μελέτη, ένας στους τέσσερις εφήβους που συμμετείχαν παρουσίαζε συμπτώματα κατάθλιψης, τα οποία μπορεί να είναι εν δυνάμει επικίνδυνα για το μέλλον του. Η δεύτερη πάλι μελέτη δείχνει ότι οι απόπειρες αυτοκτονίας στους εφήβους έχουν διπλασιαστεί μέσα σε μία εικοσαετία. Πίεση, στρες, στείρο εκπαιδευτικό σύστημα, ελπίδες (πολλές φορές φρούδες) για σπουδές και επαγγελματική αποκατάσταση, γονείς στα πρόθυρα νευρικής και οικονομικής κρίσης, περίγυρος πάντα έτοιμος να κριτικάρει. Μια θηλιά γύρω από τον λαιμό παιδιών που στο άνθος της ηλικίας τους αισθάνονται να... μαραίνονται. Δεν θα μπορούσαν να ταιριάζουν περισσότερο οι στίχοι τουΓιάννη Μηλιώκα:«Για το καλό μου, για το καλό μου, ώσπου δεν άντεξε στο τέλος το μυαλό μου».

Ποσοστό των εφήβων που φθάνει το 26,2% παρουσιάζει καταθλιπτική συμπτωματολογία, όπως έδειξε μελέτη η οποία δημοσιεύθηκε στον δικτυακό τόπο του επιστημονικού εντύπου «Community Mental Health Journal» στις 7 Φεβρουαρίου με επικεφαλής την επίκουρη καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών κυρίαΕλένη Λαζαράτου(συμμετείχαν επίσης οι κκ.Δ. Δικαίος,Δ. Αναγνωστόπουλος και ο ομότιμος πλέον καθηγητής κ.Κ.Σολδάτος).

Οπως εξηγεί στο «Βήμα» η κυρία Λαζαράτου, η μελέτη διεξήχθη σε 713 μαθητές (396 κορίτσια και 317 αγόρια) ηλικίας 15 ως 18 ετών που φοιτούσαν σε τρία Λύκεια της Αθήνας (δύο Γενικά Λύκεια και ένα Τεχνικό) με βάση ειδική επιστημονική κλίμακα καταγραφής της κατάθλιψης. Τα καταθλιπτικά συμπτώματα αποτελούν διαταραχή του συναισθήματος και εκφράζονται μεταξύ άλλων με λύπη, κακοκεφιά, μειωμένη όρεξη, μειωμένο ύπνο, δυσκολία στη συγκέντρωση και συνεχή κούραση.

Κορίτσι, μέτρια μαθήτρια

Τα αποτελέσματα που εξήχθησαν μάλλον προκαλούν... κατάθλιψη αφού κατεγράφη υψηλή συχνότητα καταθλιπτικής συμπτωματολογίας τόσο στα παιδιά Γενικού Λυκείου όσο και σε εκείνα του Τεχνικού. Συγκεκριμένα, συμπτώματα κατάθλιψης παρουσίασαν το 33,7% των κοριτσιών και το 16,1% των αγοριών που μελετήθηκαν. Ποιο ήταν όμως το «προφίλ» του εφήβου με καταθλιπτικά συμπτώματα, σύμφωνα με τη μελέτη; Οπως προέκυψε, η εικόνα του είναι συνήθως εκείνη ενός κοριτσιού που δεν έχει πολύ καλές επιδόσεις στα μαθήματα.

Οι ερευνητές σημειώνουν βέβαια ότι, με δεδομένη την εύθραυστη περίοδο της εφηβείας που πολλές φορές συνδέεται με εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων, δεν μπορούμε να πούμε πως όλοι αυτοί οι έφηβοι αντιμετωπίζουν σοβαρό παθολογικό πρόβλημα. Δεν μπορούμε όμως παράλληλα να παραβλέψουμε το γεγονός ότι μελέτες έχουν δείξει πως η καταθλιπτική συμπτωματολογία στην εφηβεία συνδέεται με αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης διαγνωσμένης κατάθλιψης, άλλων μορφών

ψυχοπαθολογίας και κίνδυνο αυτοκτονίας αργότερα στη ζωή, όπως τονίζει η κυρία Λαζαράτου. «Ετσι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στον ευάλωτο ψυχικό κόσμο των εφήβων»αναφέρει χαρακτηριστικά η ερευνήτρια.

Εφηβεία μετά τα... 18!

Για ποιον λόγο οι έφηβοι τα βλέπουν λοιπόν όλα... μαύρα; Η κυρία Λαζαράτου εξηγεί ότι ιδιαιτέρως στο Λύκειο τα παιδιά πιέζονται πάρα πολύ για να έχουν καλές επιδόσεις στο σχολείο και να καταλάβουν μια θέση τελικώς στην ανώτατη εκπαίδευση, πολύ περισσότερο από τους συνομηλίκους τους σε άλλες χώρες. «Οι έλληνες έφηβοι ουσιαστικώς δεν ζουν καν την εφηβεία τους λόγω υποχρεώσεων και υπερφορτωμένου καθημερινού προγράμματος. Ζουν ως έφηβοι μετά τα 18 χρόνια τους, όταν έχουν πλέον καταφέρει να μπουν σε κάποια σχολή και χαλαρώνουν. Η πίεση για την επιτυχία στο πανεπιστήμιο τους οδηγεί στο να μη βιώνουν όλα τα φυσιολογικά στάδια που πρέπει να περάσει ένας έφηβος και αυτό, όπως είναι επόμενο, έχει σημαντικό κόστος στην ψυχολογική τους κατάσταση».

Στη μελέτη σημειώνεται ότι«στην Ελλάδα υπάρχει ισχυρή παράδοση σύμφωνα με την οποία υπερεκτιμώνται οι σπουδές στο πανεπιστήμιο. Έτσι οι οικογένειες πιέζουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των χρόνων φοίτησης στο Λύκειο ώστε να επιτύχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα με τα σχολικά μαθήματα τα παιδιά κάνουν συνήθως και ιδιαίτερα μαθήματα τα οποία πληρώνει η οικογένεια.Αυτό το επιπλέον οικονομικό “φορτίο” συμβάλλει σε ακόμη μεγαλύτερη πίεση για επιτυχία η οποία αντικατοπτρίζεται στις προσδοκίες της οικογένειας και της κοινωνίας».Οι συγγραφείς της μελέτης επισημαίνουν μάλιστα ότι οι αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής στο πανεπιστήμιο που εισήχθησαν στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια«οδήγησαν σε ακόμη μεγαλύτερες δυσκολίες αντί να βελτιώσουν τα πράγματα». Σε όλη αυτή την πίεση συμβάλλει και το γεγονός ότι πολλές φορές οι επιθυμίες των γονέων για ενασχόληση του παιδιού τους με ένα συγκεκριμένο επάγγελμα... παιδεύουσι (ακόμη περισσότερο) τα τέκνα.

Γ' Λυκείου: λυγίζουν τ΄ αγόρια!

Η Γ΄ Λυκείου είναι η χρονιά που διαταράσσει και την ψυχική ισορροπία των αγοριών, αφού κάθονται στην «ηλεκτρική καρέκλα» που θα κρίνει το μέλλον τους...

Μάλιστα στην επίμαχη τρίτη τάξη του Λυκείου, στον προθάλαμο του πανεπιστημίου,

όπου οι έφηβοι είναι ακόμη πιο αγχωμένοι, τα αγόρια είναι εκείνα που «λυγίζουν» περισσότερο, σύμφωνα με τη μελέτη. Αν και «παραδοσιακώς», όπως είναι γνωστό, τα κορίτσια έχουν σε υψηλότερα ποσοστά συμπτώματα κατάθλιψης, το φαινόμενο αυτό ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό στις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου ενώ υποχωρεί στη χρονιά-«ηλεκτρική καρέκλα» που ονομάζεται τρίτη Λυκείου. Αντιθέτως, σε αυτή τη δύσκολη χρονιά αυξάνονται τα ποσοστά αγοριών με καταθλιπτική συμπτωματολογία. Για ποιον λόγο συμβαίνει αυτό; Μια πιθανή εξήγηση την οποία δίνει η κυρία Λαζαράτου είναι ότι«τα αγόρια πιέζονται περισσότερο να επιτύχουν στο πανεπιστήμιο, με δεδομένο μάλιστα ότι συνήθως αποφασίζουν την τελευταία στιγμή να διαβάσουν συστηματικά.Στα κορίτσια οι έλληνες γονείς τείνουν να συγχωρούν πιο εύκολα την αποτυχία αφού συχνά θεωρούν ότι μπορεί να έχουν και άλλες διεξόδους στη ζωή τους για αποκατάσταση. Βέβαια αυτή η τάση αλλάζει όσο περνούν τα χρόνια». Το βασικό μήνυμα πρέπει ουσιαστικώς να αποσταλεί, σύμφωνα με την καθηγήτρια, αρχικώς στους ιθύνοντες που έχουν δημιουργήσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο... καταθλίβει τα παιδιά.«Το ίδιο το σύστημα είναι η κύρια αιτία για τη “δυσφορία” των εφήβων αλλά και οι γονείς οι οποίοι τους πιέζουν για σχολική και ακαδημαϊκή επιτυχία, έχοντας βέβαια και εκείνοι καταπιεστεί από το σύστημα».

Ενώπιος ενωπίω με τον θάνατο

Η πρέσα του εκπαιδευτικού συστήματος είναι ένας από τους παράγοντες που μπορούν να συνθλίψουν σε τέτοιο βαθμό τη συναισθηματική κατάσταση των εφήβων οδηγώντας τους ακόμη και στα πρόθυρα του θανάτου με τη μορφή μιας απόπειρας αυτοκτονίας! Αυτό δείχνει η διαχρονική μελέτη του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΙΨΥ)- καλύπτει 23 ολόκληρα χρόνια- επικεφαλής της οποίας ήταν η ψυχολόγος, αναπληρώτρια καθηγήτρια Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών κυρίαΑννα Κοκκέβη (συμμετείχαν επίσης οι κυρίες Βασιλική Ρότσικα, λέκτωρ Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών,Αγγελική Αραπάκη,από το ΕΠΙΨΥ, καθώς και ο κ.Κλάιβ Ρίτσαρντσοναπό το Πάντειο Πανεπιστήμιο).

Οι ερευνητές συνέλεξαν στοιχεία από πέντε έρευνες που διεξήχθησαν από το 1984 ως το 2007 και περιελάμβαναν πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητικού πληθυσμού εφηβικής ηλικίας. Συγκεκριμένα σε καθεμιά εκ των ερευνών συμμετείχαν 8.000-10.000 έφηβοι ηλικίας 14-18 ετών οι οποίοι απαντούσαν σε ειδικό ερωτηματολόγιο σχετικά με το αν έχουν αποπειραθεί να αυτοκτονήσουν.

Αυτό που προέκυψε ήταν άκρως ανησυχητικό: σύμφωνα με τα στοιχεία, οι απόπειρες αυτοκτονίας εμφάνισαν σχεδόν διπλασιασμό στη συχνότητά τους- από 7% το 1984 σε 13,4% το 2007. Μάλιστα από τη μελέτη σκιαγραφήθηκε το προφίλ του εφήβου που επιχειρεί να θέσει τέλος στη ζωή του: είναι συνήθως κορίτσι, ζει σε μονογονεϊκή οικογένεια με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης του πατέρα και μένει σε μια μεγάλη πόλη.

Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι τα αγόρια αρχίζουν να κλείνουν την ψαλίδα που τα χωρίζει από τα κορίτσια, όπως έδειξαν και τα συγκεκριμένα ευρήματα: στα αγόρια που βρίσκονται στην εφηβεία κατεγράφη τετραπλασιασμός στις απόπειρες αυτοκτονίας μέσα στο διάστημα των 23 ετών ενώ την ίδια στιγμή στα κορίτσια υπήρξε διπλασιασμός.

Σύμφωνα με τη μελέτη, η αύξηση των αποπειρών αυτοκτονίας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στα αγόρια μπορεί να αποδοθεί κυρίως στην πίεση που δέχονται στο σχολείο ώστε να έχουν καλές επιδόσεις και να κερδίσουν μια θέση στο πανεπιστήμιο .Οπως επισημαίνει στο «Βήμα» η κυρία Κοκκέβη, δεν πρέπει να ξεχνούμε επίσης ότι συμπεριφορές όπως μια απόπειρα αυτοκτονίας είναι αλληλένδετες με άλλες «συμπεριφορές κινδύνου» όπως η χρήση ναρκωτικών.«Δεδομένου ότι η χρήση ναρκωτικών αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια στους εφήβους και δη στα αγόρια,πολλοί τη συνδέουν με την αύξηση που παρατηρήθηκε και στις απόπειρες αυτοκτονίας».

Καλύτερη η πρόληψη

Το κυριότερο συμπέρασμα που προκύπτει από τα ευρήματα, όπως υπογραμμίζει η καθηγήτρια, είναι ότι πρέπει να δοθεί σημασία στην πρόληψη των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων στην εφηβεία, που αποτελεί μια πολύ ευαίσθητη περίοδο της ζωής του ατόμου.«Στην εφηβεία παρουσιάζουν έξαρση πολλά προβλήματα όπως οι απόπειρες αυτοκτονίας, η σχολική βία, η ριψοκίνδυνη συμπεριφορά που οδηγεί σε σοβαρά ατυχήματα, καθώς και άλλες επικίνδυνες συμπεριφορές που συνδέονται τόσο με την ψυχολογική κατάσταση του εφήβου όσο και με περιβαλλοντικούς παράγοντες. Στη σύγχρονη οικογένεια και οι δύο γονείς δουλεύουν πολλές ώρες,βλέπουν λίγο τα παιδιά τους και δεν ασχολούνται όσο χρειάζεται μαζί τους.Υπάρχει μια συναισθηματική απώλεια για τα παιδιά από την απουσία των γονέων,ενώ παράλληλα το εκπαιδευτικό σύστημα δεν βοηθά την κατάσταση,δίνοντας έμφαση στη μάθηση χωρίς να προσεγγίζει το παιδί από πλευράς ψυχολογικών αναγκών».

Μάλλον πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη αυτές τις επισημάνσεις, αν μάλιστα αναλογιστούμε ότι στις ευρωπαϊκές χώρες-μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) οι αυτοκτονίες αποτελούν τη δεύτερη αιτία θανάτου ανθρώπων 15-35 ετών μετά τα τροχαία δυστυχήματα. Οι υπεύθυνοι του ΠΟΥ σημειώνουν μάλιστα ότι«οι προβλέψεις δείχνουν πως θα υπάρξει δραματική αύξηση στην αυτοκτονική συμπεριφορά τις επόμενες δεκαετίες αν δεν εφαρμοστούν αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης». Ολα αυτά που στους εφήβους «πασάρονται» ως διαβατήριο επιτυχίας μπορούν, όπως όλα δείχνουν, να αποτελέσουν ένα διαβατήριο προς τη δυστυχία και ενίοτε ένα διαβατήριο για το τελευταίο ταξίδι της ζωής τους προτού καν γνωρίσουν τι θα πει ζωή. Προς γνώση και συμμόρφωση εκείνων που διαμορφώνουν τη ζωή των παιδιών (υποτίθεται) για το καλό τους...

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ ΓΟΝΕΙΣ, ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ

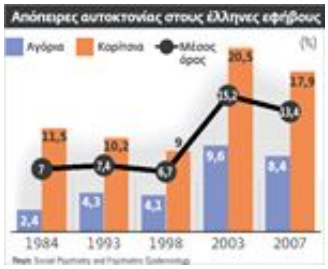

Σ τη μελέτη αναφέρεται ότι, ενώ η Ελλάδα αποτελεί την πιο... αισιόδοξη χώρα της Ευρώπης με τον χαμηλότερο αριθμό αυτοκτονιών στους ενηλίκους, δεν φαίνεται να ισχύει η ίδια τάση και στους εφήβους, οι οποίοι επιχειρούν πολύ πιο εύκολα να θέσουν τέρμα στη ζωή τους.«Ο τρόπος ζωής των νεαρών ατόμων στην Ελλάδα, ο οποίος επηρεάζεται ολοένα περισσότερο από τον δυτικοευρωπαϊκό τρόπο ζωής μέσω παραγόντων όπως η τεχνολογία και τα ταξίδια, έχει επίδραση στην ψυχολογική κατάστασή τους». Παράλληλα τονίζεται ότι τα τελευταία χρόνια τα διαζύγια αυξήθηκαν, ενώ είναι πολύ πιο συχνό το φαινόμενο της μονογονεϊκής οικογένειας- παράγοντες που φαίνεται ότι επιδρούν αμφότεροι στην εμφάνιση αυτοκτονικών τάσεων στους εφήβους.

Τι σημαίνουν όμως αυτές οι απόπειρες αυτοκτονίας σε τόσο τρυφερές ηλικίες; Πραγματική επιθυμία του παιδιού είναι να αφαιρέσει τη ζωή του ή περισσότερο μια κραυγή αγωνίας που έχει στόχο να τραβήξει την προσοχή του περιγύρου του και κυρίως της οικογένειας; Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό αποπειρών αυτοκτονίας καταλήγει τελικώς σε θάνατο- για κάθε αυτοκτονία στους εφήβους εκτιμάται ότι αντιστοιχούν 31 μη θανατηφόρες απόπειρες. Η κυρία Κοκκέβη απαντά ότι«περισσότερο αυτού του είδους η συμπεριφορά αποτελεί ένα μέσο για να ελκύσει ο έφηβος την προσοχή. Ωστόσο πρέπει να γνωρίζουμε ότι περισσότεροι από τους μισούς εφήβους που τελικώς αυτοκτονούν έχουν στο ιστορικό τους προηγούμενες αποτυχημένες προσπάθειες. Επομένως πρέπει όλοι να λάβουν πολύ σοβαρά υπόψη τέτοιου είδους συμπεριφορές αφού αποτελούν σημαντικό δείκτη κινδύνου».

(Πηγή: "ΤΟ ΒΗΜΑ" 7/3/2010)